

Täysistunto

Maanantai 30.3.2020 klo 14.01—19.42

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Ahvenanmaan itsehallintolaissa tarkoitetun ta-soitusperusteen muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 19/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.

Keskustelu

18.50 **Mats Löfström r:** Ärade herr talman! Regeringens förslag om att höja Ålands avräkningsgrund från 0,45 procent till 0,47 procent är resultatet av ett långt arbete efter ett växande behov. Då nuvarande självstyrelselag trädde i kraft fastställdes att Åland, för att finansiera de uppgifter som på Åland sköts av självstyrelsen och inte av staten, får 0,45 procent av statens samlade intäkter exklusive nettoupplåning.

Det är nu över 25 år sedan denna avräkning på 0,45 procent trädde i kraft. Sedan dess har många saker hänt. Det mest betydande är att Ålands befolkning vuxit i dubbelt så snabb takt i jämförelse med hela landets befolkning. Det gör att Ålands befolkning nu utgör 0,53 procent av landets hela befolkning och inte 0,49 procent som då förra självstyrelselagen trädde i kraft. En växande befolkning betyder ökade utgifter för Ålands självstyrelse eftersom exempelvis sjukvård, skola, vägar och statsandelar på Åland finansieras av självstyrelsen och inte av staten. Åländska skattebetalare betalar nämligen samtliga statsskatter på exakt samma grunder som alla övriga finländare. Eftersom Ålands sysselsättningsläge varit och är mycket gott med en sysselsättningsgrad på över 80 procent och en arbetslöshet på under 4 procent är det åländska samhället också goda skattebetalare.

Då det gamla självstyrelsesystemet inte beaktat befolkningsökningen så har Åland med det gamla systemet fått mindre pengar tillbaka per capita desto fler man har blivit. Åland skulle med det systemet få tillbaka 0,45 procent av statens samlade skatter oavsett om man var 10 000, 30 000 eller 100 000 bosatta. Det säger sig självt att ett sådant statistiskt system varit orimligt och inte fungerar i längden. Det här rättar det nya ekonomiska systemet för Ålands självstyrelse till. Nu kommer Åland automatiskt att få mer pengar tillbaka i relation till befolkningsutvecklingen om befolkningen fortsätter att öka, vilket är prognosen.

Om Ålands befolkning minskar kommer Åland i stället få mindre pengar tillbaka, så det här nya systemet är mer flexibelt och rättvist. Men eftersom det här är en nyhet i det systemet som riksdagen godkände så sent som i december förra året beaktar detta inte den befolkningsförändring som har skett de senaste 25 åren. Just därför behövs en nivåförändring och en höjning av avräkningsgrunden från 0,45 till 0,47 procent, som det här lagförslaget

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2020 vp

innebär, för att återspegla den historiska utvecklingen som skett i befolkningsrelationen på de senaste drygt 25 åren.

En höjning av avräkningen kan också motiveras genom att självstyrelsens kostnader i och med EU-inträdet ökat samt att staten bolagiserat verksamheter som tidigare var en del av statsbudgeten, men som inte längre är det. Åland har inte velat ha några bidrag utan enbart få tillbaka en rättvis andel av de skatter man betalar. Det är det som det här lagförslaget nu också betyder.

Ärade herr talman! Lagförslaget kommer i praktiken att öka Ålands grundfinansiering med cirka 10 miljoner euro per år. Det följer den överenskommelse som förra regeringen gjorde med Åland, och det är ett slut för revideringen av självstyrelselagens ekonomiska delar. Revisionen av självstyrelselagens övriga delar kommer fortsätta, och målsättningen är att regeringen under denna mandatperiod kommer med ett sådant förslag till riksdagen. Det här arbetet har pågått redan länge, och arbetet pågick också under förra och förrförra riksdagen av den parlamentariska kommittén som hade representanter från samtliga riksdags- och lagtingsgrupper under ledning av president Tarja Halonen.

Ärade talman! Det är en stor dag för självstyrelsen att det här lagförslaget nu kommit till riksdagen. Det har varit en lång och krokig väg som det ofta är då man ska revidera självstyrelselagen. Självstyrelselagen är nämligen en *lex specialis*, vilket betyder att den bara kan ändras i grundlagsenlig ordning med Ålands lagtings bifall. Den är således i praktiken svårare att ändra än självaste grundlagen. Även om vägen varit lång och krokig har vi ändå hela tiden kommit framåt. Även om det hade varit enkelt att get upp har vi fortsatt vandra längs vägen. Det har det varit värt, för nu är detta lagförslag, den sista byggstenen i det ekonomiska systemet i den nya självstyrelselagen, här i riksdagen. Det är en stor dag, inte bara för Åland utan också en dag som riksdagen kan vara stolt över, i synnerhet då självstyrelsen nästa år inleder sitt hundraårsfirande. Jag vill tacka alla som bidragit i detta arbete, både politiker och tjänstemän — ingen nämnd, ingen glömd. Jag ser fram emot att få fortsätta arbetet med detta lagförslag i grundlagsutskottet.

Arvoisa herra puhemies! Hallituksen ehdotus Ahvenanmaan tasoitusperusteen nostamiseksi 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin on pitkän työn lopputulos, jolla vastataan kauan kasvaneeseen tarpeeseen. Nykyisen itsehallintolain tullessa voimaan säädettiin, että Ahvenanmaa saa 0,45 prosenttia valtion kaikista tuloista, nettolainanottoa lukuunottamatta, rahoitukseen niitä tehtäviä, joita Ahvenanmaalla hoitaa itsehallinto eikä valtio. Tämän 0,45 prosentin tasoituksen voimaantulosta on kulunut yli 25 vuotta. Sen jälkeen monet asiat ovat muuttuneet.

Merkittävin asia on se, että Ahvenanmaan väestö on kasvanut kaksi kertaa nopeammin koko maan väestönkasvuun verrattuna. Näin ollen Ahvenanmaan väestö muodostaa nyt 0,53 prosenttia koko maan väestöstä, ei 0,49 prosenttia, kuten edellisen itsehallintolain tullessa voimaan. Kasvava väestö merkitsee Ahvenanmaan itsehallinnon menojen kasvua, sillä itsehallinto rahoittaa esimerkiksi sairaanhoidon, koulut, tiestön ja valtionosuudet itse, ei valtio. Ahvenanmaalaiset veronmaksajat maksavat kaikki valtion verot täsmälleen samoin perustein kuin muutkin suomalaiset. Hyvän työllisyystilanteensa takia Ahvenanmaa on yhteiskuntana hyvä veronmaksaja. Työllisyysaste on yli 80 prosenttia ja työttömyys alle 4 prosenttia.

Vanhassa itsehallintojärjestelmässä ei ole huomioitu väestönkasvua, joten mitä enemmän asukkaita, sitä vähemmän rahaa Ahvenanmaa on saanut takaisin. Kyseisellä järjestel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2020 vp

mällä Ahvenanmaa saisi takaisin 0,45 prosenttia valtion kaikista veroista riippumatta siitä, onko Ahvenanmaalla 10 000, 30 000 tai 100 000 asukasta. On selvää, että tällainen järjestelmä on ollut kohtuuton eikä toimi pitkällä aikavälillä.

Ahvenanmaan itsehallinnon uusi talousjärjestelmä korjaa tämän asian. Ahvenanmaa tulee nyt saamaan automaattisesti lisää rahaa takaisin suhteessa väestönkehitykseen. Jos Ahvenanmaan väestö vähenee, saa Ahvenanmaa sen sijaan vähemmän rahaa takaisin. Uusi järjestelmä on siis joustavampi ja oikeudenmukaisempi. Se toimii molempiin suuntiin. Mutta koska tämä on uusi asia siinä järjestelmässä, jonka eduskunta hyväksyi vasta viime vuoden joulukuussa, ei siinä huomioida viimeisten 25 vuoden aikana tapahtunutta väestömuutosta. Juuri siksi tarvitaan tasokorotusta ja tasoitusperusteen muuttamista 0,45 prosentista 0,47 prosenttiin, [Puhemies koputtaa] ja se on juuri se, mitä tämä lakiesitys selvittää. — Kiitos, puhemies.

18.58 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Olen perinteisesti pitänyt puheenvuoron Ahvenanmaan tasoitusperusteen korotuksesta keskusteltaessa, koska olin mukana myös Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistuksen komiteassa ja perustuslakivaliokunnassa, kun tätä itsehallintolain muutosta käsiteltiin viime kaudella. Jo silloin perussuomalaiset tekivät siihen eriävän näkemyksen. Sittenhän se muutos vahvistettiin tässä tämän eduskuntakauden aikana. Silloin kävi selväksi, ainakin niiden laskelmien mukaan, että tämän tasoitusperusteen tulisi olla 0,42, jos se olisi kustannusneutraali. Näissä selvityksissä tosiaan tämä oli se luku. Ja nyt sitä ollaan nostamassa 0,47:ään.

Tämä muutoshistoriahan tuli siitä, että kun edellisen hallituksen aikana viime kaudella — niin kuin monen muunkin hallituksen — käsiteltiin sote-uudistusta, siinä yhteydessä huomattiin, että tämä sote-uudistus tulee aiheuttamaan Ahvenanmaalle menetyksiä, jolloin hallitus ryhtyi toimenpiteisiin sen kompensoimiseksi. Silloin lähdettiin neuvottelemaan Ahvenanmaan kanssa, koska näin tulee tietysti lain mukaan tehdä, että Ahvenanmaa ja Suomen valtio käyvät sen keskustelun, miten tämän rahoituksen ja lainmuutoksen kanssa tehdään. Tässä yhteydessä ministeri Sampo Terho kirjautti valtioneuvoston pöytäkirjaan, että tässä tulee niin sanotusti vähän ylikompensaatiota mutta tämä joudutaan tekemään, koska Ahvenanmaa ei suostu pienempään tasoituskorotukseen. Olen sanonut, että pidän tätä epäasiallisena.

Jos miettii tätä tilannetta: Tiedän, että edustaja Löfström ei pidä siitä, että haluan muistuttaa, että Ahvenanmaan maakunta on velaton, mutta näin on. Samaten tässä katselin jokin aika sitten kuntaveroja, ja meillä taitaa olla täällä Manner-Suomen puolella ainoastaan Kauniainen, jossa on noin 16 prosentin luokkaa kuntaverot — teillä oli aika monta kuntaa siinä vaiheessa. Että jos mietitään, missä tilanteessa me olemme täällä — kaikki kunnat ovat lähes kriisikuntatilanteessa — niin en oikein ymmärrä sanoja ”kohtuullinen” tai ”takaisin”. Me olemme kaikki samaa yhteiskuntaa, ja jos nyt ajatellaan vaikka Kauniaista, niin täällä on varmasti monia sellaisia kuntia, mutta saavatko he valtionosuuksia niin sanotusti takaisin kaiken, mitä he ovat maksaneet?

Täytyy sanoa henkilökohtaisena mielipiteenäni, että välillä niissä keskusteluissa tuli semmoinen tunne, että olemmeko me sitä samaa yhteiskuntaa vai emme, jaammeko me ne hyvät ja huonot ajat vai emme. Minusta tuntuu — valitettavasti nyt sanon sen näin — että Ahvenanmaan puolelta halutaan kyllä, että me osallistumme siten, että me annamme enemmän rahaa, mutta sitten kun on huonommat ajat, niin siihen ei sitten niin joustavasti osallistutakaan. Tätä pidän hieman ihmeellisenä. Ja olen huomannut, että kun olen näistä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2020 vp

asioista puhunut, niin Ahvenanmaan lehdissä aina innostutaan kovasti, ja olen sitten joka lehdessä siellä, että edustaja Meri sitä ja tätä, mutta ei se haittaa. Toivottavasti täällä Manner-Suomen puolellakin kerrottaisiin siitä, miten nämä asiat ovat menneet.

Haluan nimenomaan tämän muistuttaa, ja en nyt tiedä, kuinka oikeudenmukaista ja kohtuullista se sitten on. Riippuu tietysti, kuka on saaja- ja kuka maksajapuolella.

19.02 Mats Löfström r: Ärade herr talman! Det har blivit litet av Leena Meris paradgren att diskutera Ålands självstyrelselag, och det är trevligt att Leena Meri är mycket intresserad av den här frågan. Men felet som jag uppfattade i argumentationen är att man jämför enkelt Åland med en finländsk kommun. Man hörde exemplet här med Grankulla och kommunalbeskattningen i Grankulla, och jämför det med den åländska kommunalbeskattningen.

Men Åland är ingen kommun, Åland har 16 kommuner, och Åland sköter de uppgifterna på Åland som enligt självstyrelselagen hör till Ålands behörighet i stället för till statens behörighet. Så när man säger att Åland är skuldfritt stämmer det att Åland är skuldfritt på landskapsnivå — men det stämmer inte att Åland är skuldfritt om man jämför med kommunerna. För kommunerna på Åland, [Leena Meri: Titta på skattenivån!] de åländska kommunerna är precis lika skuldsatta som kommunerna här i fasta Finland. Och på samma sätt har ålänningarna också en del av den finska statsskulden. Så på det viset blir det att jämföra äppel och päron då man jämför Åland med kommuner, för det är faktiskt inte samma sak.

19.05 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kyllä nämä nyt vain ovat verrannollisia asioita. Viimeksi, oliko vuosi sitten, voi olla, tarkkaa aikaa en muista, kun keskustelimme tästä ja sanoin edustaja Löfströmille, että Ahvenanmaan maakunta on velaton, niin silloin te puhuitte, että meillä on myös kuntia, ja nyt minä en taas saisi puhuakaan niistä kunnista. Niin Suomessakin on monia kuntia, ja tiedättekö, että meillä varmaan merkittävässä osassa kuntia huitelee yli 20 prosentissa kuntavero, että meillä ei ole mahdollisuutta pitää sellaista — Kauniainen on varmaan poikkeus tässä ryhmässä — ja teillä oli paljon näitä matalampia kuntaveroja, ja sanoitte, että kunnissa on velkaa. Yleensä kyllä matala kuntavero indikoi sitä, että aika hyvin menee.

Minusta on tärkeätä, että joku puhuu tästä, koska tähän on vähän semmoinen pyhä lehmä, että ei siitä nyt sovi puhua. Muistan, että siellä Ahvenanmaa-komiteassakin usein vedottiin siihen, että tämä on perustettu kansainvälisin sopimuksin, ja älä nyt, Meri, viitsi tuoda tällaisia ikäviä asioita, ja sanoin, että eihän siellä nyt missään ole todettu mitään rahoituksen tasoa, että on toki katsottu tietty autonomia ja tietyt asiat, mutta ei siellä ole missään todettu, että meidän pitää pitää niin kuin tietty taso jossakin rahoituksessa ja tietty taso muualla. Meillä ovat täällä Suomessa kunnat todella, todella pahassa tilanteessa, esimerkiksi kotikuntani Hyvinkää. En tiedä, miten selviämme ilman kriisikuntamenettelyä, ja koen sen erittäin epäoikeudenmukaiseksi, jos tämä pakka ei mene tasan. Ei voi olla niin, että poimii vain rusinoita pullasta.

Mistä tämä tasointi lähti? Tätä korotusta ei voi tehdä ilman, että tehdään tämä tässä, että muutetaan sitä itsehallintolakia, mikä edellyttää silloin perustuslain muutosta. No, jos me mietimme, niin kuin sanoin äskeisessä puheenvuorossani, mistä tämä lähti liikkeelle, niin se lähti siitä sote-uudistuksesta, joka kaatui, ja yleisesti ottaen jo silloin perustuslakivaliokunta ja ministeriökin totesivat — en ole ihan varma, oliko perustuslakivaliokunta, mutta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2020 vp

ainakin hallituksen ministerit silloin totesivat — että olisi kyllä hyvä, ja se on totta, että pitäisi itsehallintolakia muuttaa kokonaisuudessaan eikä tällä tavalla paloina, mutta se tehtiin tämän sotien vuoksi. Ja otan ihan tästä viime kaudelta, 2019 alkuvuodesta, mitä silloinen eurooppa- ja kulttuuri- ja urheiluministeri Terho sanoi: ”Ahvenanmaa käytti oikeudellista tilannetta hyväkseen ja vaati hallitusta hyväksymään esityksen, jossa Ahvenanmaa sai huomattavasti lisää rahaa. Käytännössä Ahvenanmaa siis kiristi Manner-Suomea, koska tiesi, että sotien eteneminen vaatii heidän suostumustaan tässä asiassa.” Terho totesi, että Ahvenanmaan menettely oli edesvastuutonta. Hän toteaa: ”On kohtuutonta, että Suomen rikkain maakunta voi kiristää itselleen lisää rahaa pitämällä panttivankina muiden maakuntien terveystalouksia, ja ilmeisen halukkaasti tekeekin niin.” Haluan tämän tuoda esille siksi, että me muistamme sen historiallisen kontekstin, mistä tämä lähti, ja toivoisin tietysti lailla semmoista — miten sen nyt sanoisi, nöyryys voi olla väärä sana — yhteishenkeä ja semmoista ajattelutapaa, että on niin kuin... Te olette tottuneet Ahvenanmaalla, että ”me saamme sen tietyn rahan, ja me emme hirveästi velkaannu, eikä meidän maakunta ota velkaa” — itse asiassa saisitte ja voisitte ottaa velkaa, ei se ole juridisesti mahdotonta — ja sitten me muut tässä kärvistelemme ja olemme ihan korviamme myöten veloissa, mutta silti teistä se on oikeudenmukaista ja kohtuullista. Kysyn teiltä: onko se teidän mukaanne oikeudenmukaista ja kohtuullista?

Huomasin, että te varasitte puheenvuoron. Ette kyllä tiennyt vielä, mitä minä puhun, mutta toivottavasti nyt sitten vastaatte.

19.09 Mats Löfström r: Ärade herr talman! Två saker. För det första: gällande kommunerna och beskattningen i kommunerna och skatteprocenten. Det finns också ganska stora skillnader mellan de åländska kommunerna, vissa som har låg skatt precis som du säger, som Grankulla har den lägsta skatten i landet. Jag tror inte att det finns någon åländsk kommun som har lika låg skatt som Grankulla, men som har en låg skatt. Men det finns också åländska kommuner som har en högre skatteprocent. Men vad är då anledningen till att de här kommunerna kan ha en lägre beskattning? Jo, det har att göra med ett mycket gott sysselsättningsläge, att sysselsättningsprocenten i många åländska kommuner är över 80 procent, vilket gör att det är många som delar på kommunala servicen och den höga sysselsättningsgraden hämtar in mycket skattepengar till de åländska kommunerna, och det gör att kommunerna kan hålla en relativt låg skatteprocent.

Men problemet här med de här skatterna, de statliga skatterna — sysselsättningsläget gör att Åland betalar mycket skatter också till staten och inte bara till kommunen — är att här inte finns samma flexibilitet genom att det man betalar in inte automatiskt kommer tillbaka, utan Åland får tillbaka 0,45 procent av alla de skatter man har betalat in. Och det här skulle säkert funka om den åländska befolkningen skulle vara statisk så att varken befolkningen skulle växa eller minska i procent i förhållande till hela landets befolkning, men den åländska befolkningsökningen har varit mycket stor de senaste 25 åren. Medan landets hela befolkning har ökat ungefär 8 procent så har Ålands befolkning ökat med ungefär 16 procent. Men trots att den här ökningen har varit så pass stor så har man inte justerat den här avräkningsgrunden från 0,45 till någonting annat tidigare, och det gör att per capita så får varje ålänning tillbaka mindre pengar, och sjukvårdskostnaderna, att upprätthålla vägar, att betala statsandelar till kommunerna, det som tas av statens budget här i riket, det betalas från landskapets budget på Åland. Och om Åland hela tiden får mindre och mindre per ca-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 42/2020 vp

pita tillbaka är det ohållbart att finansiera det trots att Åland är ett samhälle med hög sysselsättning och där ekonomin över lag går bra. Så det som svar på dina två frågor.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin perustuslakivaliokuntaan, jolle valtiovarainvaliokunnan on annettava lausunto.